

E-rēķinu loma cīņā pret nodokļu nemaksāšanu

2/43/24

Nodokļu pārvaldības un grāmatvedības nodaļas projektu vadītājs, PwC Latvija
Juris Boiko

Izvairīšanās no nodokļu maksāšanas ir globāla problēma, kas nopietni apdraud valstu ekonomikas stabilitāti un veicina sociālo nevienlīdzību. Saskaņā ar ESAO datiem ik gadu nodokļu plaša veido simtiem miljardu dolāru, ko valdības neiekasē. Šis trūkums ierobežo valsts spēju finansēt svarīgus sociālos un ekonomiskos projektus, kā arī palielina nevienlīdzību sabiedrībā. Lai risinātu šo problēmu, arvien vairāk valdību pievēršas digitālajiem risinājumiem, tostarp e-rēķinu ieviešanai, kas palīdz uzlabot nodokļu saistību izpildi un mazināt izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

Šajā rakstā apskatīsim, kā e-rēķini veicina cīņu pret nodokļu nemaksāšanu, izpētīsim e-rēķinu priekšrocības un izaicinājumus, kā arī aplūkosim veiksmīgus starptautiskos piemērus.

Kas ir e-rēķini?

E-rēķini ir elektroniskas formas rēķini, ko uzņēmumi apmaina digitālā veidā, izmantojot standarta datu formātus. Šādi rēķini aizstāj tradicionālos papīra rēķinus un ievērojami uzlabo rēķinu apstrādes procesu. E-rēķinu ieviešana sniedz vairākas būtiskas priekšrocības:

- *automatizācija* – rēķinu izveides, nosūtīšanas un saņemšanas automatizēšana samazina cilvēku kļūdu risku un paātrina procesu;
- *reāllaika datu apmaiņa* – e-rēķini nodrošina ātru datu apmaiņu starp pircējiem un pārdevējiem, veicinot efektīvāku maksājumu plūsmu un labāku finanšu pārvaldību;
- *standartizācija* – e-rēķinos izmanto standartizētus formātus, kas vienkāršo datu analīzi un nodokļu uzraudzību.

E-rēķini kā risinājums cīņā pret nodokļu nemaksāšanu

E-rēķini ir viens no efektīvākajiem rīkiem, ko nodokļu iestādes izmanto, lai cīnītos pret nodokļu nemaksāšanu. Lūk, galvenie veidi, kā e-rēķini palīdz šajā cīņā:

- *uzlabota pārredzamība un datu pieejamība* – e-rēķini nodrošina nodokļu iestādēm piekļuvi reāllaika datiem par uzņēmumu darījumiem. Šī informācija palīdz uzraudzīt nodokļu maksājumu atbilstību un ātri identificēt neatbilstības vai aizdomīgus darījumu modeļus. Pateicoties digitālajai izsekojamībai, nodokļu auditi kļūst vienkāršāki un efektīvāki;
- *krāpniecības un rēķinu manipulācijas samazināšana* – e-rēķini būtiski samazina rēķinu krāpšanas risku, jo tajos izmanto autentifikācijas mehānismus, piemēram, digitālos parakstus un drošu datu pārsūtīšanu. Rēķinu datus automātiski pārbauda pret nodokļu uzskaites datiem, tādējādi nodrošinot, ka visi rēķini ir autentiski un saskaņoti ar nodokļu iestāžu informāciju;
- *automatizēta nodokļu atbilstības veicināšana* – e-rēķinu sistēmas ļauj automatizēt rēķinu apstrādi un nodokļu aprēķinus, tādējādi samazinot administratīvo slogu uzņēmumiem un palielinot nodokļu normatīvo aktu ievērošanas līmeni. Sistēmas spēj automātiski aprēķināt

maksājamos nodokļus un nodrošināt rēķinu laicīgu iesniegšanu;

- *reāllaika ziņošanas atvieglošana* – nodokļu iestādes var izmantot e-rēķinu sistēmas, lai reāllaikā uzraudzītu uzņēmumu darbību. Tas nodrošina ātru piekļuvi svarīgai informācijai par darījumiem un ļauj ātri reaģēt uz iespējamiem nodokļu maksāšanas pārkāpumiem. Proaktīva uzraudzība palīdz identificēt augsta riska uzņēmumus un industrijas;
- *ekonomikas formalizācijas veicināšana* – e-rēķini veicina uzņēmumu dalību oficiālajā ekonomikā, jo tie samazina skaidras naudas darījumu īpatsvaru, kurus bieži izmanto, lai izvairītos no nodokļu maksāšanas. Valdības var piedāvāt arī stimulus, piemēram, nodokļu atvieglojumus, lai veicinātu e-rēķinu ieviešanu uzņēmumos.

Izaicinājumi e-rēķinu ieviešanā

Neskatoties uz daudzajām priekšrocībām, e-rēķinu ieviešana nav bez izaicinājumiem. Lūk, daži būtiski šķēršļi, kas jārisina:

- *ieviešanas izmaksas* – daudziem uzņēmumiem, it īpaši maziem un vidējiem, var būt grūti segt sākotnējās izmaksas, kas saistītas ar e-rēķinu sistēmu iegādi, apmācību un infrastruktūras uzlabošanu;
- *digitālā plaisa* – īpaši jaunattīstības valstīs pastāv ievērojama digitālā plaisa, kur uzņēmumi nespēj izmantot e-rēķinu priekšrocības, jo tiem trūkst atbilstošas digitālās infrastruktūras;
- *datu privātums* – liela apjoma darījumu datu vākšana un apmaiņa rada bažas par datu drošību un privātumu, kas jārisina ar skaidriem regulējošiem pasākumiem;
- *tiesiskais regulējums* – e-rēķinu efektivitāte ir atkarīga no skaidra tiesiskā regulējuma un valsts politikas, kas atbalsta e-rēķinu integrāciju.

Veiksmīgi piemēri no pasaules

Daudzas valstis jau ir spējušas veiksmīgi ieviest e-rēķinus, lai uzlabotu nodokļu iekasēšanu un mazinātu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Piemēram, Itālija 2019. gadā padarīja e-rēķinus obligātus visiem uzņēmumiem, kas būtiski uzlaboja nodokļu iekasēšanu un samazināja krāpšanas gadījumus. Meksikā e-rēķinu sistēma ir ļāvusi ievērojami palielināt nodokļu ieņēmumus, savukārt Spānijā e-rēķinu ieviešana valsts sektorā ir uzlabojusi pārredzamību un samazinājusi krāpšanu.

E-rēķini ir neatsverams instruments mūsdienu cīņā pret nodokļu nemaksāšanu. Tie palielina caurskatāmību, samazina manipulācijas iespējas un atvieglo uzņēmumiem nodokļu prasību izpildi. Lai gan e-rēķinu ieviešana prasa sākotnējās investīcijas un ir saistīta ar dažiem izaicinājumiem, veiksmīgie piemēri no citām valstīm parāda, ka šī sistēma var būt ārkārtīgi efektīva.

Turklāt e-rēķini ne tikai veicina nodokļu normatīvu ievērošanu, bet arī padara uzņēmējdarbības vidi caurspīdīgāku un godīgāku. Tāpēc nākotnē varam sagaidīt, ka arvien vairāk valdību pievērsīsies šo digitālo rīku ieviešanai, lai stiprinātu savu ekonomiku un veicinātu godīgu nodokļu uzlikšanu.